

Tekst: Senne Starckx
Foto's: PIT Antwerpen

Eerste fase renovatie Lakenhal Herentals voltooid

De renovatie van het interieur van de Lakenhal op de Herentalse Grote Markt, is goed halfweg. Dankzij de heringebruikname van een oude, middeleeuwse toegangspoort aan de noordzijde, is het gebouw nu ook toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Oude en minder oude elementen van het interieur blijven zoveel mogelijk behouden.

Wie vanuit zuidelijke richting het centrum van Herentals binnenkomt, kan er niet naast kijken. Een monumentale, laatmiddeleeuwse stadspoort maakt de bezoeker erop attent dat de stad op een rijke geschiedenis kan bogen – in 2010 vierde Herentals zijn achthonderdste verjaardag. Die indruk versterkt zich op de Grote Markt, die met haar lang uitgestrekte vorm het stadscentrum van Herentals domineert. In het midden van dit plein prijkt trots de Lakenhal, een rechthoekig gebouw uit natuursteen dat dateert uit het begin van de vijftiende eeuw, een tijd waarin Herentals over een aanzienlijke laken- en wolnijverheid beschikte.

De Lakenhal is in de loop van de tijd verschillende keren hersteld, verbouwd,

heringericht en hergedefinieerd. Oorspronkelijk – het gebouw dateert van het begin van de vijftiende eeuw – was het inderdaad een lakenhal, maar al in 1430 werd het omgedoopt tot stadhuis. Dat bleef eeuwenlang zo, totdat de stadsdiensten begonnen uit te breiden en burgemeester en schepenen nood hadden aan een groter en moderner onderkomen. De antieke trouwzaal aan de zuidkant van de Lakenhal is nog wel in gebruik.

Eigenlijk is de Lakenhal een afspiegeling van de verschillende architecturale trends die in het verleden in en rond Herentals in de mode waren. De buitenkant ziet er nog vrij (laat)middeleeuws uit, met de muren opgebouwd uit grote blokken natuursteen, de stenen trappen en het leien dak. Het atypische belforttorentje, opgetrokken uit Oevelse baksteen, kwam er pas bij in 1616. Het interieur van de Lakenhal is dan weer overwegend van veel recentere datum. Een groot deel draagt de stempel van de Belgische architect Jozef Taeymans, die in 1901 een grondige renovatie coördineerde in neogotische stijl. Alleen de stenen mozaïek tussen de trouwzaal en de grote zaal op het gelijkvloers bin-

nenin het gebouw herinnert nog aan de middeleeuwse oorsprong.

De Lakenhal onderging in 2009 en 2010 een nieuwe opfrisbeurt, al is alleen nog maar de eerste fase van de renovatie voltooid. Bedoeling dit keer was de multifunctionaliteit op een hoger niveau te tillen. Om trouwpartijen, recepties, vergaderingen, lezingen en tentoonstellingen te kunnen blijven huisvesten, was er dringend nood aan een nieuwe keuken en berging (voor drank en meubilair) en nieuw sanitair. De toegankelijkheid echter vormde het grootste zeer. Er waren bijvoorbeeld nauwelijks voorzieningen voor mindervaliden. En de brandveiligheid liet al helemaal te wensen over. “Het gebouw begon ook langzaam aan gewoon ‘uit elkaar te vallen,’” zegt Philip Baelus van architectenbureau Arat. “Zo viel er tijdens een avondconcert, niet zo lang geleden, een stuk van de plafondbekleding naar beneden, recht op de pupiter van één van de muzikanten.”

“Het doel van de renovatie was niet de Lakenhal een andere functie te bezorgen,” zegt Baelus. “Integendeel, we wilden het huidige gebruik (tentoonstellingen, recepties, vergaderingen, ...)

Wanneer de tweede fase van de renovatie van start gaat, is nog niet bekend. Het stadsbestuur wil hiervoor eerst nog een renovatiepremie aanvragen bij de Vlaamse overheid. In de tweede fase worden de grote zaal, de trouwzaal en de zolderverdieping gerenoveerd. Op de zolder moet er een interactief museum komen, gewijd aan de Herentalse beeldhouwer Charles Auguste Fraikin.

versterken, door de functionele randvoorwaarden te verbeteren." Een van de belangrijkste opdrachten in deze eerste fase was een nieuwe circulatie voor de bezoekers te creëren, ook voor mindervaliden. "De Lakenhal was vroeger niet voorzien op rolstoelgebruikers of kindrewagens," vertelt Baelus. "Het gelijkvloers ligt immers 90 centimeter boven het maaiveld (het niveau van het marktplein) en was alleen bereikbaar via de hoge, stenen trappen aan de buitenkant."

In de inkomhal aan de zijkant van het gebouw plaatste Arat een lift om aan de elementairste toegankelijkheidsnoden te voldoen. De lift geeft toegang tot de nieuwe kelder en tot de zolderverdieping. Maar hoe geraken rolstoelgebruikers tot bij de lift, die zich net als de rest van het gelijkvloers op 90 centimeter hoogte bevindt? Om dit probleem op te lossen, grepen de architecten van Arat terug naar het oorspronkelijke bouwplan uit de vijftiende eeuw. Philip Baelus: "De lakenhallen in Vlaanderen

hadden vroeger allemaal een toegangspoort gericht op het noorden. Vraag me niet waarom, maar het schijnt zo te zijn. Dat was in Herentals niet anders."

De Herentalse architect heeft gelijk. De centrale toegangspoort van de Lakenhal lag oorspronkelijk inderdaad aan de noordzijde. ▼

STUDIEBUREAU ARCHEOLOGIE – ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Studiebureau Archeologie (Kessel-Lo/Leuven) voerde het archeologisch onderzoek uit. "Dit betekent wij alle uitgravingen ofwel zelf uitvoerden ofwel begeleiden," aldus zaakvoerder Maarten Smeets. "We documenteerden, beschreven, maten en fotografeerden alle archeologische sporen en resten en onderzochten hun inhoud en samenstelling. Op basis van de vondsten konden we de vier archeologische niveaus dateren. Interessant was dat we niet alleen oudere bouwfases van de Lakenhal konden documenteren, maar er ook resten vonden die wijzen op marktactiviteit voor de bouw ervan."

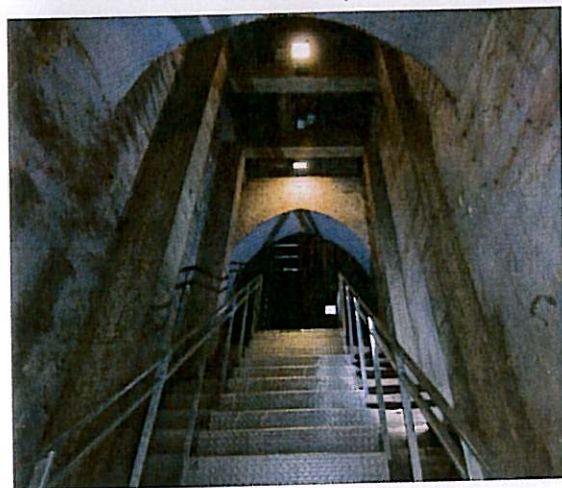
"De voorbije jaren hebben we onderzoeken in het kader van restauratieprojecten uitgevoerd in de abdij van Park in Heverlee (Locutorium en Mariapoort), in de Sint-Martinuskerk in Duffel, de abdij van Tongerlo en de Sint-Martinuskerk in Genoelselderen. Daarnaast staan we ook in voor alle andere soorten archeologische onderzoeken, van prospecties over proefsleuvenonderzoek tot vlakdekkende opgravingen. Opgravingen binnen historische gebouwen zijn, wegens de complexe stratigrafie, een specifiek onderdeel van opgravingen."

Studiebureau Archeologie is opgericht begin 2009 en telt momenteel 22 medewerkers.

PIT. “Bouwtechnisch gezien was het plaatsen van de lift niet eenvoudig, want de ruimte was heel krap. Dit was echter de minst hinderlijke plaats om een liftkoker in het gebouw te integreren.”

De renovatie behelsde niet alleen de niveaus van het maaiveld en het gelijkvloers. Omdat er van de grote zaal op het gelijkvloers moeilijk ruimte kon worden afgenomen, werden er nieuwe kelders gegraven – naast de bestaande middeleeuwse, overwelfde ‘kerker’ onder de trouwzaal. In de nieuwe kelder is het sanitair ondergebracht, net als een kleine afwas- en bedieningskeuken en een berging voor dranken en ander materiaal. Ook hier zijn oude elementen behouden, zoals de glimp van een middeleeuwse muur bewijst in de keuken. De kelder is, behalve door de lift, nog met het gelijkvloers verbonden door een nieuwe trap die netjes achter de houten trap van Taeymans naar boven klimt. “Dit om de neogotische grandeur van de inkomhal niet te verstoren,” zegt Baelus.

Alleen was de doorgang sinds mensenheugenis dichtgemetseld, enkel de witstenen spitsboog was nog zichtbaar in de muur. “Omdat hij zich op het niveau van het bevond, leende deze vroegere doorgang zich perfect om als nieuw toegangsportaal te fungeren voor mindervaliden.” Een zachte helling in een tussenruimte voert rolstoelgebruikers nu naar de hoger gelegen ingang van de Lakenhal, die uitkomt in de inkomhal.

De ingang langs de zijkant, boven de stenen trap, bleef natuurlijk behouden. Wie langs hier de Lakenhal binnenkomt staat meteen oog in oog met de monumentale houten trap (in neogotische stijl) waarmee architect Taeymans destijds de inkomhal heeft opgeluisterd. “Die wilden we natuurlijk laten staan, al heeft het ons flink wat moeite gekost, want we moesten hem eerst heel voorzichtig wegnemen om hem niet te beschadigen, en nadien weer terugplaatsen.” Naast de trap van Taeymans bevindt zich de liftkoker. “De koker staat in een soort restruimte tussen de houten trap en een tussenmuur die de inkomhal scheidt van de grote zaal,” zegt Gert Vandekeybus van aannemer

Dan was er nog het probleem van de grote trap die naar het belforttorentje – aan de noordelijke kant van de Lakenhal – leidt. “Oorspronkelijk was deze trap uit natuursteen vervaardigd, maar omstreeks 1850 hebben renovateurs er een veel smallere, betonnen trap overgelegd.” Over dat afzichtelijke beton ligt nu een stalen trapconstructie, die op het eerste gezicht doet denken aan een tijdelijke hulpconstructie, maar die ook wel iets heeft van een stelling die op een archeologische site langs historisch artefacten leidt. “Dat was precies onze bedoeling. Aan beide zijkanten hebben we de middeleeuwse traptreden uit natuursteen intact gelaten. Het handige van de stalen trap is dat we geen extra traptreden op de vorige, betonnen trap moesten aanbrengen. Zo bewaart het geheel een vorm van authenticiteit.” De stalen trap leidt naar de nooduitgang van de zolderverdieping én naar het belforttorentje waar een beiaardier liefst vijftig klokken ter beschikking heeft om de Herentalsenaren dagelijks te verblijden met een concert. ■

TECHNISCHE FICHE

Restauratie (eerste fase) Lakenhal Herentals

Opdrachtgever: stad Herentals

Restauratieplannen en -concept: Architectuur Atelier Arat (Herentals)

Aannemer: PIT Antwerpen (Kapellen)

Binnenschrijnwerk: Denie Walter (Zoersel)

Archeologisch onderzoek: Studiebureau Archeologie (Kessel-Lo)

Start werken: 1 oktober 2009

Einde werken: september 2010

Kostprijs (eerste fase): 714.966 euro (inclusief BTW)

Subsidies: Vlaamse overheid, provincie Antwerpen en stad Herentals